

DIDAKTISKE MOMENT

Kristendomshistorie eller *kristendommens historie* er ei ganske ny fagnemning i norsk skule. Tidlegare var det vanleg å snakke om «kyrkjesoge» eller «kirkehistorie». Namneskiftet dreier seg ikkje berre om ei reint språkleg endring, men det vil signalisere eit skifte av perspektiv. Kyrkjehistoria har tradisjonelt vore nettopp ei historie om den kristne *kyrkja*. Hovudmerksemda har vore på det institusjonelle, og på liv og lære i dei ulike kyrkjesamfunna. Med eit slikt perspektiv har kongar, biskopar og andre leiarar fått svært stor plass i framstillingane av historia.

Når vi no i skulesamanheng meir snakkar om kristendommen enn om kyrkja si historie, markerer det ein medviten vilje til å justere synsvinkelen. I staden for sjølve kyrkjeinstitusjonen er vi meir opptekne av den kristne trua si historie gjennom tidene. Vi kan kanskje bruke ei nemning som «kristendommens religionshistorie». Vi er då ikkje primært ute etter ulike dogmatiske system og stridar, men meir etter dei synlege spora som trua har sett i samfunnet. Mange kulturuttrykk i vår del av verda vitnar om kristendommen si verknadshistorie. Denne sida ved saka er understreka i fleire nyare skuledokument, og vi har lagt vekt på henne også i *Illustrert norsk kristendomshistorie*.

Litterære og estetiske uttrykk, folketru og «kvardagsreligiøsitet» vil etter dette vere like viktig for skulen sitt arbeid med kristendomshistoria som til dømes dispuuttane mellom lærde teologar om kva som til kvar tid skulle vere korrekt kyrkjelære. Perspektivskiftet frå ei institusjonell og konfesjonell kyrkjesoge til ei meir allmenn kristendomshistorie, gjorde seg gjeldande allereie i Mønsterplanen av 1987. I ein leseverdige artikkel frå 1992 peikar Per Magne Aadnanes på dette:

... kyrkjehistoria [har] med M-87 didaktisk sett ikkje berre vakse seg ut av ei kvar kyrkjeleg-konfesjonell målsetjing, men emnet tangerer faktisk grensa for eit indrekyrkjeleg perspektiv i det heile. Då er det ikkje lenger det tradisjonelle, litt snevre, kyrkjehistoriske perspektivet vi talar om, men kyrkjehistoria er i ferd med å bli ei vidare og opnare *kristendommens* historie. Og då er det ikkje lenger berre ein reint kyrkjeleg identitet som er temaet, men då er langt på veg heile Vestens kulturelle identitet involvert.

Aadnanes, P.M., *Frå kyrkjehistorie til kristendomshistorie. Ei didaktisk-historisk skisse av kyrkjehistoria i grunnskulen*, I: TKRS nr. 2/1992 (s. 199).

Med L97 vart dette endå tydelegare. Det historiske stoffet om kristendommen fekk større plass, og vekta på arkitektur, biletkunst, musikk osb. blei understreka. Samstundes vart det særlutherske nedtona i forhold til eit økumenisk, europeisk, og til dels globalt perspektiv på kristentrua. Forteljingsdidaktikken vart mykje framheva både i L97 generelt og i KRL-faget spesielt, og i tråd med denne didaktikken nemnde planen ein god del enkeltpersonar frå kristendommen si historie. Forteljingane om desse personane gjev konkrete døme på korleis trua har arta seg i ulike miljø til ulike tider, og vil dermed gjere historia meir «levande» for elevane. Det kjem vi tilbake til når vi tek føre oss undervisningstema og arbeidsmåtar som kan vere aktuelle i forhold til emna i kvart kapittel av *Illustrert norsk kristendomshistorie*.

I juni 2002 fastsette Utdannings- og forskingsdepartementet ein revidert læreplan for KRL som vart gjeldande for grunnskulen frå og med skuleåret 2002–2003. I det følgjande viser vi til denne planen med forkortinga KRL-02 (jf. "KRL-boka" frå Læringscenteret 2002). I den planen vart mengda av nasjonalt lærestoff redusert, særleg på småskuletrinnet, for å stimulere til meir lokal tilpassing. Samstundes vart dei tre kristendomsfaglege målområda frå L97 (bibelkunnskap, kristendommens historie og kristen livstolking i dag) samla til eitt, og for småskulen vart fordelinga på kvart enkelt klassetrinn ikkje lenger spesifisert i planen.

Ein del detaljerte konkretiseringar som var nemnde i L97, vart tekne vekk alt i 2002. Når det til dømes heitte at elevane i 8. klasse skulle bli kjende med «– Lars Levi Læstadius og læstadianismen, inkludert historien om opprøret i Kautokeino i 1852; – Hans Nielsen Hauge, haugianisme og norsk misjon og diakoni på 1800-tallet, inkludert historien om Lars Skrefsrud, Gustava Kielland og Kathinka Guldberg» (L97, s. 104), så vart desse to strekpunkta i revisjonen forenkla til stikkorda «læstadianismen, haugianismen, norsk misjon og diakoni» (KRL-02, s. 21). Slike endringar seier slett ikkje at det er gale å undervise om Kautokeino-opprøret, eller om føregangskvinner som Gustava Kielland og Kathinka Guldberg, men detaljeringsgraden vart redusert for å gje meir rom for lokalt tilval og tilpassa opplæring (og også for å gjere KRL-planen meir heilskapleg; L97 hadde mange detaljerte strekpunkt om dei kristendomsfaglege emna, men ofte meir generelle vendingar om andre religionar og livssyn).

Med unntak av det vi her har nemnt, var det ikkje store endringar i planen for kristendomshistoria. Kulturarvperspektivet og vekta på estetikken vart vidareført, som vi ser

mellom anna av dei to sitata i ramma nedanfor, og dermed skulle trua sine historiske uttrykk framleis skal ha stor plass i faget.

I norsk og europeisk kultur og historie utgjør kristen tro og tradisjon en dyp og bred strøm. Å gi elevene innføring i denne tradisjonen åpner perspektiver og skaper sammenhenger som er avgjørende for å kunne orientere seg i vårt samfunn, og danner et viktig grunnlag for å forstå normer og verdier, språk, litteratur og kunst. Uten slik kunnskap vil elevene også få vansker med å følge med i og forstå en rekke av skolens øvrige fag; de vil mangle viktige deler av de felles referanserammene.

KRL-02, s. 11; jf. *L97*, s. 89.

Den *estetiske dimensjon* har til alle tider vært en sentral del av det religiøse uttrykk. Det er nærliggende å la dette slektskapet mellom religiøs og estetisk arv komme tydelig fram i arbeidet med faget, gjennom bildende kunst, arkitektur, musikk, drama og litterære tekster. Både når det gjelder kristendommen, og når det gjelder andre religioner, er det lagt vekt på presentasjon gjennom fortelling. Salmer, sanger og ulike musikalske uttrykk skal følge arbeidet med faget på alle trinn.

KRL-02, s. 14; jf. *L97*, s. 90 f.

Som del av den siste skulereforma "Kunnskapsløftet" er enno ein ny KRL-plan innført med verknad frå august 2005. Alle skulane har fått den nye (blå) KRL-boka 2005, og innhaldet der er tilgjengeleg også på Internett (www.krlnett.no og www.skolenettet.no). Eit overordna mål for "Kunnskapsløftet" er å skape betre kultur(ar) for læring i den norske grunnskulen, og dei nye læreplanane legg vekt på overordna kompetanssmål i staden for konkrete kunnskapsemne. Dermed har også KRL-planen vorte enn mindre detaljert, og det vert lagt opp til stor grad av lokalt planarbeid og tilpassa opplæring. Samstundes skal KRL som eit allmenndannande fag framleis "bidra til felles kunnskapsgrunnlag og referanserammer" (*KRL-05*, s.9), og dermed vil mykje av kristendomshistoria vår enno vere viktig lærestoff (jf. til dette med basiskunnskapar m.a. første delen av P.M. Aadnanes: Livssynskunnskapen i KRL på www.krlnett.no).

Som frå 2002 er kristendomshistorie i *KRL-05* ein vesentleg del av hovudområdet "Kristendom" – som går gjennom alle grunnskuletrinna. Kompetansmåla er definerte etter 4., 7. og 10. årstrinn (*KRL-05*, s.13-18). Nedanfor tek vi med nokre didaktiske moment i tilknytning til dei ulike kapitla i læreboka.

Kapittel 1: KRISTNINGA

Eit første møte med kristningsperioden bør elevane få allereie på småskuletrinnet. Konkretiseringa i 2002 sa at dei skulle bli kjende med Olav den heilage og Sankta Sunniva. I L97 var også St. Hallvard med. I 2005-planen heiter det berre at ein skal ”lytte til og samtale om noen apostel- og helgenfortellinger” (KRL-05, s.13). For mange skular på Austlandet kan det framleis vere aktuelt å fortelje om Hallvard i den samanhengen. Planen har nemleg også eit viktig prikkpunkt om at elevane skal ”utforske den lokale kirke, finne spor av kristendommens historie i lokalmiljøet og distriktet og presentere funnene på ulike måter” (same sida). Forteljingar frå den norrøne mytologien høyrer enno med til norskfaget på småskuletrinnet (L97, s. 117–119).

På mellomtrinnet skulle det tidlegare arbeidast med «overgangen fra norrøn religion til kristendom i Norge» (6. klasse; KRL-02, s. 19). No heiter det generelt at eleven etter 7. årstrinn skal kunne ”fortelle om sentrale hendelser og personer i kristendommens historie i Norge fram til reformasjonen” (KRL-05, s.14). Då vil det vere naturleg å repetere forteljingsstoffet frå småskulen, og setje det inn i ein større samanheng. Også her ligg det godt til rette for tverrfagleg arbeid. Samfunnsfagsplanen for same klassestrinnet nemner både Olav den heilage og «hendingane på vegen mot samlinga av Noreg til eitt rike» som sentrale læreemne (L97, s. 182). Mange stader i landet finst det naturformasjonar som er knytte til Olav-segner, krossar frå kristningsperioden, eller kanskje historiske spel som tematiserer konflikten mellom gammal og ny tru. Dette er viktige tilknytingspunkt som læraren bør setje seg inn i for å kunne utnytte dei til beste for opplæringa.

Som for dei fleste emna innafor norsk kristendomshistorie finst det rikeleg med tilleggslitteratur også for denne tidlegaste perioden. Tor Åge Bringsværd har skriva serien «Vår gamle gudelære» for born (Gyldendal 1985–1995). Dei tretten banda er rikt illustrerte av kvar sin kunstnar, og serien finst nok i mange skulebibliotek. I 2002 kom verket i ei ny og samla utgåve: ”Den store boken om norrøne guder”.

«Det kostbare smykket» er ei forteljing for born av Dagny Holm (IKO-forlaget 1995) som levandegjer møtet mellom gammal og ny tru rundt år 1000. (I samband med tusenårsfeiringa

på Moster i 1995 vart forteljinga også presentert som toaktaren «Pilegrimen» – i pedagogiske ressurshefte som stiftinga «Kyrkja i Noreg 1000 år» distribuerte til skulane.)

Jostein Gaarder sa ein gong at i vårt land burde det vere eit minimum å «gi alle barn adgang til folkeeventyrene, Snorre – og Bibelen» (Barnestreken nr. 10/1994, s. 7). I arbeidet med kristningsperioden vil det vere svært nærliggande å late elevane få bruke dei gamle kongesogene. Skriftene frå Snorre er både interessante kjeldedokument og verdfull litteratur. I tillegg til dei tradisjonelle utgåvene har no både Ragnar Hovland (Samlaget 1994) og Per Anders Johansen (Schibsted 2002) kome med utdrag som er særleg tilpassa yngre lesarar. Kortare utdrag frå kongesogene og frå Olav-legenda finst elles både i sjølve læreboka og i «Kildesamling til KRL» (bd. 1, Nasjonalt læremiddelsenter 1999, s. 72–77; Heile kjeldesamlinga ligg no også på www.krlnett.no).

Kapittel 2: DEN KATOLSKE TIDA

Til liks med sjølve kristninga (kap. 1) plasserte den tidlegare læreplanen også stoffet om kristendommen vidare i mellomalderen i 6. klasse. Klostersvesenet, helgentradisjonane og kyrkjebygga var spesielt nemnde (KRL-02, s. 19). I tråd med dei overordna prinsippa for alle planane i ”Kunnskapsløftet” er det no mykje meir opp til skuleeigarane og lærarane kva dei vil prioritere ut frå så pass vage formuleringar som ”sentrale hendelser og personer i kristendommens historie i Norge fram til reformasjonen” (KRL-05, s.14). Aktiv bruk av bilestoff, og gjerne ein CD med gregoriansk song, kan i alle fall styrkje opplevingsdimensjonen og liksom flytte mellomalderen «nærare» til elevane. Mange stader i landet kan undervisninga med fordel byggjast opp omkring ein ekskursjon til klosteruinar eller ei gammal kyrkje i regionen. Slike handfaste uttrykk for kulturarven kan vere ei hjelp til å ane meir av korleis folk tenkte og trudde og levde i den katolske tida.

Den samfunnsmessige og politiske utviklinga i perioden (jf. kapitlet om kongsmakt og kyrkjestyre, s. 56–62) er det nærliggande å ta føre seg på tvers av faggrensene. Læreplanen for samfunnsfag seier nemleg at ein i 6. klasse skal arbeide med samfunnsutviklinga i Noreg og Norden «frå vikingtida fram mot svartedauden», og kong Sverre er nemnd som ein viktig person i den samanhengen (L97, s. 182).

I tillegg til tekster og bilete som finst i dei ulike læreverka, er det ikkje vanskeleg å finne utfyllande stoff om denne perioden i norske bibliotek. Ein tradisjon som vert halden oppe med hell i mange norske skuleklassar, er at læraren over tid les høgt frå ei hyggeleg og/eller spennande skjønnlitterær bok. I tilknytning til undervisninga om mellomalderen kan ein då gjerne velje ein roman med tema frå den tida, og som er tilpassa aldersgruppa – til dømes Bente Lohne si forteljing «Tre vandrere» om ei hendingsrik pilegrimsferd frå Oslo til Nidaros i året 1240 (IKO-forlaget 1997; boka har ein verdfull bolk med forklaringar og faktaopplysningar i tillegg til sjølve forteljinga). Eit anna alternativ er «Pilegrimsgang til Nidaros» av Knut Ingar Hansen om ei liknande reise i 1288 (Gyldendal Tiden 1997; her er faktastoff og koplingar til notida lagt inn i samband med mange lærerike illustrasjonar gjennom heile boka).

Supplerande stoff om helgenane er lett tilgjengeleg mellom anna i kristendomsdelen av kjeldesamlinga (bd. 1, 1999 og www.krlnett.no) og i «Helgener gjennom tidene» av J.W. Eckhoff (IKO-forlaget 2000). Av flotte og informative biletbøker nemner vi her berre det nye fleirbandsverket «Kirker i Norge», som forlaget ARFO gjev ut. Bandet «Middelalder i stein» kom i 2000, og alle dei gjenverande stavkyrkjene skal omtalast i «Middelalder i tre», som etter planen kjem i oktober 2005 (jf. www.arfo.no). Somme lærarar vil også kunne ha interesse av å sjå på Ivar Orkland sine gjendiktingar av eit par norrøne kvad som er omtala i læreboka (s.41): Det er *Harmsol* av munken Gamli frå 1991 og *Nådens veg* (Liknarbraut) frå 1994. Begge desse bøkene er illustrerte av Anne-Lise Knoff, og utgjevne av forlaget Solum.

Kapittel 3: REFORMASJONEN

Martin Luthers reformasjon og innføringa av lutherdommen i Noreg har vore eitt av KRL-emna for siste skuleåret på mellomtrinnet (7. klasse; KRL-02, s. 19). I planen av 2005 er det flytta til ungdomstrinnet. Etter 10. årstrinn skal eleven no kunne ”gjøre rede for viktige hendelser i kristendommens historie fra reformasjonen til vår tid i Norge og i verden og for kristendommens stilling i dag” og ”forklare hovedtrekk ved romersk-katolsk, ortodoks og protestantisk kristendomstradisjon” (KRL-05, s.16). Her er det viktig å få fram *både* at Kari og Ola ikkje endra tru og religiøs praksis over natta, og at reformasjonen førte med seg eit

kyrkjeliv som vart temmeleg mykje annleis enn i dei områda av Europa der katolisismen heldt fram med å råde. Vigeland-statuen av Peder Claussøn Friis (s. 82) og/eller ei katekismetavle (jf. s. 66 f.) kan brukast som utgangspunkt for ein klassesamtale om kva følgjer reformasjonen fekk i Noreg.

Kapittel 4: ORTODOKSIEN

Den lutherske ortodoksien (1600-talet) er i seg sjølv ikkje tydeleg tematisert i læreplanen for KRL-faget, men viktige hendingar og sentrale personar kan sjølvstilt hentast også frå den perioden. I tillegg er det grunn til å peike på læreplanen sine formuleringar om song og musikk. I innleiinga er det nemnt som ein av fleire aktivitetar som skal vere med og engasjere elevane (KRL-05, s.10). På småskuletrinnet er det eit eige punkt om ”kristen salmetradisjon og et utvalg sanger” (KRL-05, s.13). På mellomtrinnet skal det både samtalast om ”noen sang- og salmetekster” og ”ulike uttrykk fra kunst og musikk knyttet til kristendommen” skal presenterast (KRL-05, s.14f). I desse samanhengane skulle det vere svært relevant å ta fram nokre døme frå dei populære 1600-talsdiktarane (jf. avsnittet «Kyrkjeliv og salmedikting», s. 102–108). På ungdomstrinnet vil det i tillegg vere naturleg å ta føre seg verbalinspirasjonslæra frå ortodoksien (jf. illustrasjonen, s. 90 f.) når elevane der skal ”drøfte ulike syn på Bibelen” (KRL-05, s.16).

Kapittel 5: PIETISME OG OPPLYSNINGSTID

Den norske kristendomshistoria på 1700-talet høyrer inn under formuleringane vi alt har nemnt for ungdomstrinnet om viktige hendingar i historia frå reformasjonen til i dag. Sjølv om mange oppfattar pietismen som noko «gammaldags», er det viktig å få fram at i historisk perspektiv er det ei moderne rørsle – som opna for ei meir individuell religiøs orientering, og som slik var med og la grunnen for det livssynsmessige mangfaldet vi i dag tek for temmeleg sjølvstilt.

Kapittel 6: VEKKINGAR OG KYRKJELEG FORNYING

På 1800-talet skjedde det mykje i norsk samfunns-, kultur- og kristenliv som har sett tydeleg preg på tida etter. Kjennskap til den historia vil difor auke forståinga også for vår eiga tid. Det gjeld politisk og økonomisk, og det gjeld i stor grad for dei religiøse og livssynsmessige forholda i landet. I tråd med dette legg KRL-planen opp til at dei som går ut av grunnskulen m.a. skal kunne presentere læstadianismen og samisk kyrkjeliv, gje oversyn over frikyrkjesamfunn og kristne rørsler og drøfte ”kristendommens betydning for kultur og samfunnsliv” (KRL-05, s.17).

Desse emna bør alle få ein viss kjennskap til. Samstundes tilseier prinsippet om lokal tilpassing at skulane skal leggje særleg vekt på dei rørsle som fekk mest å seie i eins eige distrikt. Her kan lokalhistorisk stoff med fordel få supplere dei standardiserte læreverka, og gjere til dømes haugianismen eller læstadianismen til noko mindre fjernt for eleven. I tillegg til dei bøkene om desse emna som er nemnde i litteraturlista, tipsar vi her om to lettlesne hefte som kan vere til nytte både for lærarar og elevar: R. Mellem, *Læstadianismen* (IKO 1978) og E. Elseth, *Hans Nielsen Hauge. Bondegutten som satte Norge på ende* (Gyldendal Tiden 1998).

Kapitlet syner korleis dei folkelege vekkingane braut ut, og korleis organisasjonslivet blømde opp i ulike periodar av 1800-talet. Samstundes voks moderne vitenskapar fram og utfordra religionen på nye måtar (jf. om «Det moderne gjennombrøtet», s. 168–175). Her som elles i undervisninga er det viktig at læraren hjelper elevane til å nysansere – ved at vi prøver å forstå litt av haldningane til dei som stod på ulike sider i debattane. Og kanskje kan innlegg som det frå Sunnmøre til Fedraheimen i 1888 (s. 315) hjelpe oss til eit visst historisk perspektiv på mangt eit kvast ordskifte om skikk og bruk, tru og liv – både før og no?

Kapittel 7: FRÅ KYRKJESTRID TIL KYRKJEFRED UNDER OKKUPASJONEN

Kristendommen si historie i Noreg gjennom første halvdel av 1900-talet er naturleg nok lite konkretisert i den reviderte KRL-planen. Men punkta om kyrkjesamfunn som er representerte lokalt, kyrkjebygg og andre gudshus (mellomtrinnet; KRL-05, s.14f), viktige hendingar frå

reformasjonen til i dag, hovuddrag ved ulike kristendomstradisjonar, misjon, humanitært arbeid, økumenikk og estetiske uttrykk (ungdomstrinnet; KRL-05, s.16f) vil måtte inkludere utviklinga heilt fram mot vår eiga tid. Dersom til dømes ei frikyrkje eller ein annan religiøs organisasjon er tydeleg til stades i skulen sitt nærmiljø, kan det vere naturleg å ta føre seg den forsamlinga si historie heilt frå byrjinga og fram til no.

I tillegg til planen si generelle nemning av viktige historiske hendingar har ungdomstrinnet også eit punkt om å hente inn informasjon om og å presentere ”aktuelle spørsmål som opptar mange kristne” (KRL-05, s.16). I historiedelen av samfunnsfaget skal det mellom anna reflekterast over dei fascistiske og nazistiske ideologiane, og elevane skal arbeide med hendingar i Noreg frå den andre verdskrigen (L97, s.185). Under hovudemnet etikk og filosofi skal ein innom høvet mellom livssyn og etikk og menneskeverds- og menneskerettsspørsmål (KRL-05, s.18). I slike samanhengar kan det vere naturleg å bruke døme frå vår eiga nære historie, slik at forholda mellom ideologi, religion og politikk kan bli konkretiserte også i høve til det som skjedde i Noreg under krigen.

Som ein interessevekkjande introduksjon til temaet kan læraren til dømes syne biletet frå Hjørundfjord kyrkje som er trykt på side 145 i første bandet av «Kildesamling til KRL», og hjelpe klassen til å finne ut kva fotografiet fortel. Same staden finst forresten fleire sentrale kjeldeskrifter som gjeld forholdet mellom kristendom og nazisme i Noreg (s. 144–150).

Kapittel 8: NORSK KRISTENDOM I ETTERKRIGSTIDA

Det vi kan kalle «samtidshistorisk» stoff, er i hovudsak plassert på ungdomstrinnet. Då skal elevane som tidlegare nemnt kunne gjere greie for viktige hendingar i kristendomshistoria fram til vår eiga tid ”i Norge og i verden og for kristendommens stilling i dag” (KRL-05, s.16). Dei skal innom misjon og økumenikk og m.a. drøfte ”kristendommens betydning for kultur og samfunnsliv” (KRL-05, s.17). Under hovudemnet om religiøst mangfald skal ein sjå på korleis religion kjem til uttrykk på ulike måtar, drøfte aktuelle spørsmål i møtet mellom religion, kultur og samfunn og gjere greie for nye religiøse rørsler (KRL-05, s.18). Læreboka vår omtalar desse emna som ein del av kristendommen si historie i Noreg (s. 220–226), men i skulen vil det samstundes vere viktig å få fram samanhengen mellom det heimlege og det verdsvide.

Kapittel 9: RELIGIONSUNDERVISNINGA

Historia om religionsundervisninga er i seg sjølv ikkje noko undervisningstema etter KRL-planen for grunnskulen. Men kapitlet tek føre seg eit svært sentralt element i norsk skulehistorie, og syner at KRL på mange måtar er både det eldste og det yngste faget i barneskulen. Studiet av emnet vil venteleg betre alle religionslærarar si innsikt i den pedagogiske samanhengen dei arbeider i, og det vil vere eit aktuelt fordjupingsemne i ymse påbyggingseiningar og vidareutdanning i KRL. Når det gjeld utviklinga av skulefaget etter at *Illustrert norsk kristendomshistorie* vart skriven, syner vi særleg til dei to ”offisielle” KRL-bøkene (2002 og 2005) – og til den nye nettstaden www.krlnett.no.

Kapittel 10: KYRKJA OG ORGANISASJONANE

Kunnskap om kyrkjer og ulike kristne rørsler er med i måla både for mellom- og ungdomstrinnet (KRL-05, s.14f og17). Tidlegare kapittel i boka har følgd kyrkja og organisasjonane kronologisk gjennom historia, og her i kapittel 10 vert det utdjupa ein del om stoda og aktiviteten dei siste åra. For grunnskuleundervisninga kan oversynet vere ein nyttig ressurs når læraren til dømes vil bu seg på eit tema om ein aktuell kyrkjeleg debatt – eller kanskje på eit prosjekt med tilknytning til ein organisasjon som har stått særleg sterkt i lokalmiljøet.

Kapittel 11: RELIGIONSFRIDOM

Hovuddrag i dei internasjonalt store kristne tradisjonane, den romersk-katolske, ortodokse og protestantiske, skal elevane kunne forklare når dei avsluttar grunnskulen (KRL-05, s.16). Dei skal også kjenne til læstadianismen og andre trussamfunn – inkludert pinserørsla som er relativt stor her i landet. Men som nemnt legg læreplanen vekt på lokale konkretiseringar, og difor er det gode grunnar til å leggje særleg vekt på frikyrkjer som har markert seg i den bygda eller bydelen som skulen høyrer til.

Når læreren planlegg undervisning i desse emna, vil det vere på sin plass å supplere lærebokstoffet med informasjon frå dei aktuelle retningane og samfunna sjølve. Det kan gjerast ved at elevane får studere forsamlingane sine egne trykksaker eller Internett-sider, ved å invitere ein representant for trussamfunnet til klassen, og/eller ved ekskursjon til eit forsamlingslokale. Læreren vil også ha nytte av å studere nyare fagbøker som legg vinn på å presentere dei ulike retningane på sine egne premissar. I den samanhengen kan vi nemne P. Borgen og B. Haraldsø (red.), *Kristne kirker og trossamfunn* (Tapir 1993); R. Heistø (red.), *Dette tror vi. 37 norske trossamfunn og livssynsorganisasjoner presenterer seg selv* (Libretto 1997); G. Winje, *Fra bønn til magi. Nye religioner og menneskesyn* (Høyskoleforlaget 1999); H.K. Sødal, *Barn med ulik tro. Møte med livssynsmangfoldet i skole og barnehage* (Høyskoleforlaget 2000).

Kapittel 12: TRUA PÅ VANDRING

Siste kapitlet handlar om konkrete uttrykk for det heilage, og dermed om *opplevinga* eller den *estetiske* dimensjonen ved kristendommen si tusenårige historie i landet. Dette aspektet er vektlagt både i den generelle delen av læreplanen og i KRL-planen:

Opplæringen må gi rom for elevenes skapende trang, og samtidig vekke deres glede ved andres ytelser. Gjennom bilde og form, tone og ord, må de stimuleres til å utfolde fantasi og oppleve kunst (L97, s. 15).

Den *estetiske dimensjon* har til alle tider vært en sentral del av det religiøse uttrykk. Det er nærliggende å la dette slektskapet mellom religiøs og estetisk arv komme tydelig fram i arbeidet med faget, gjennom bildende kunst, arkitektur, musikk, drama og litterære tekster (KRL-02, s. 14).

Den reviderte planen av 2005 seier det ikkje så sterkt - fordi han samstundes manar til varsemd når det gjeld bruk av arbeidsmåtar ”som foresatte og elever ut fra egen religion eller eget livssyn kan oppleve som utøvelse av annen religion eller tilslutning til annet livssyn” (KRL-05, s.10). Like fullt skal religionane framleis presenterast ut frå sin eigenart, og det inneber m.a. at:

Det skal benyttes varierte og engasjerende arbeidsmåter, som skal bidra til å formidle alle sider ved faget. Aktiviteter som fortelling, forming, dramatisering, sang og musikk, samtaler og besøk skal bidra til å engasjere elevene og gi innsikt i ulike religioner og livssyn (KRL-05, s.9f).

Meir konkret er stoff frå kapitlet vårt relevant for kristendomsfaglege delemne på alle dei tre hovudtrinna i grunnskulen. Allereie på småskuletrinnet skal elevane møte helgenforteljingar, utforske den lokale kyrkja og finne spor av kristendommens historie i lokalmiljøet og i distriktet (KRL-05, s.13). Avsnitta om heilage stader og heilage rom (s. 291–311) vil kunne gje læraren viktig bakgrunnsstoff om dette. I tillegg ligg gjerne skulen i nærleiken av ein gammal pilegrimsveg, ein klosterruin eller eit kyrkjebygg frå mellomalderen; eller kanskje nokon av elevane har høyrte om Märtha og Ari si vandring mot Nidarosdomen?

Meir om tidsrekning og kyrkjeår, høgtider og ritual, kyrkjebygg og kunst (jf. s. 311–323) skal elevane arbeide med på mellomtrinnet (KRL-05, s.14f). På ungdomstrinnet er det også eit mål at dei skal få kompetanse i å ”beskrive og reflektere over særtrekk ved kunst, arkitektur og musikk knyttet til kristendommen” (KRL-05, s. 17). I tillegg til motiv som er samla i læreverka, kan ein då med fordel finne døme i lokale kyrkjer og forsamlingshus, og ved desse emna burde det liggje godt til rette for samarbeid med faget kunst og handverk. På nettet er det rikt med ressursar til tematikken, og her nemner vi spesielt artikkelen ”Kristen billedkunst i KRL” av Tormod Tobiassen - som også inneheld mange relevante bilete: http://home.hib.no/ansatte/tto/L-2005_Kristen_billedkunst_i_KRL.htm

I alle fall skular som ligg på Vestlandet, vil kunne ha god nytte av heftet «Middelalderens kirkekunst i Bergen» av Aashild Grana (Bergen kommune 1997). Der er informative skisser og forklarande tekster om bakgrunnen for kunsten, og religiøse motiv frå fleire stader på Vestlandet vert kommenterte. Heftet er rikt illustrert, og nokre fargetransparentar for skriftprosjektør høyrer til. Det har stor verdi i seg sjølv, men fungerer nok aller best som førebuing for ein ekskursjon til den rike kyrkjesamlinga ved Bergen Museum. Ein liknande pedagogisk ressurs er serien «Kulturarven» frå Kunst- og kulturformidling AS i Oslo. Her har Ingvild Pharo og Egil Sagstad laga hefte til skulebruk om biletkunsten i ulike periodar – med ein tilhøyrande perm som inneheld lærarrettleiing og transparentar. Mellom omtala verk finn vi der både «De ensomme gamle, Husandakt» og «Haugianerne» (Tidemand 1849 og 1852), «Albertine i politilegens venteværelse» (Krohg 1885–1887), «En bondebegravelse»

(Werenskiold 1885), «Vinternatt i Rondane» (Sohlberg 1914), «Altergang i Stange kirke» (Backer 1903), og fleire andre måleri frå 1800- og 1900-talet.

Når det gjeld prikkpunkt i læreplanen om t.d. ”aktuelle spørsmål som opptar mange kristne” (KRL-05, s.16) og ”hvordan religion kommer til uttrykk på ulike måter” (KRL-05, s.18) kan det vere på sin plass å drage inn også noko av det som er nemnt i kapitlet «Trua på vandring». Utgangspunkt for samtalar kan då vere det som er skrive om ei blømande pilegrimsinteresse i Noreg (s. 300), eller nokre av kunstverka som er attgjevne (til dømes på s. 200, 205 og 298).

(rev.23.09.05.PH)